

Evolutia istorica a invataturii crestine din enciclica Humanae vitae

Enciclica Humanae Vitae (HV), promulgată de papa Paul al VI-lea la data de 25 iulie 1968 reprezintă unul din documentele oficiale ale Bisericii Catolice contemporane cele mai controversate, atât în interiorul Bisericii, cât și în afara ei. Papa de pie memorie, ca și „avocat al persoanei umane”, aprofundează și reafirmă o învățătură care a aparținut dintotdeauna patrimoniului doctrinei morale a Bisericii. Deși pontiful roman, preluând munca comisiei constituită de dînsul, nu face altceva decît să actualizeze o învățătură perenă, cu toate acestea el vine în conflict deschis cu logica actului contraceptiv și cu motivația lui ultimă.

Dar în ce constă această logică contraceptivă? Este, în fond, logica împotriva vieții pentru care în acești ultimi patruzeci de ani numeroase state au renunțat la demnitatea lor de apărătoare ale vieții umane nevinovate, prin legislațiile lor abortiste, contribuind astfel la un măcel planetar al nevinovaților nenăscuți. Este o logică care își are rădăcina, cauza primară în rebeliunea împotriva Dumnezeuului Creator, Domnul unic al vieții și al morții persoanei umane, o tentativă de construire a unui lumi din care Dumnezeu trebuie să dispară. La publicarea enciclicei, pe atunci cardinalul Iosef Ratzinger a scris că „foarte rar, un text al Magisteriului recent al istoriei a devenit semn de contradicție așa cum este această Enciclică pe care Paul al VI-lea a scris-o plecînd de la o decizie de conștiință ce l-a costat multă suferință”.

Cu o destul de mare întîrziere, ce a dăunat de altfel întregii societăți, chiar și feministele și ecologiștii par să admită valoarea profetică a Enciclicei „Humanae Vitae”. Se pare însă că anumite sectoare ale vieții bisericii refuză încă să o considere ca atare.

„Humanae vitae”, enciclică profetică și actuală

Publicînd acest document, papa Paul al VI-lea afirmă ca adevăr nu numai pentru credincioși, dar și pentru orice om, faptul că anticoncepția este obiectiv

nedreaptă. În învățătura bisericii, „actul contraceptiv” are o semnificație foarte precisă: el înseamnă privarea sexualității umane de fecunditatea ei intrinsecă, fie înainte, fie în timpul sau după actul conjugal, cu scopul precis de a evita conceperea unei noi persoane umane.

Enciclica răspundea unei tendințe clare deja, și anume de a reține ca moral actul separării exercițiului sexualității conjugale de fertilitatea prezentă întru-înșul. Era vorba de ruperea legăturii intrinsece dintre căsătorie/act conjugal de paternitate și maternitate.

După 10 ani, în iulie 1978, se naște prima persoană umană concepută nu printr-un raport sexual, ci printr-un procedeu tehnic, și anume fecundarea în vitro. Demonstrând că este posibilă conceperea în afara oricărui raport sexual, fecundarea în vitro separă, de fapt, paternitatea și maternitatea de căsătorie și de actul conjugal.

Așa cum a afirmat deseori papa Ioan Paul al II-lea, la fel și papa Benedict al XVI-lea, în două discursuri din 11 și 13 mai 2006, a definit enciclica *Humanae Vitae* ca „profetică și mereu actuală”.

Surpriza vine însă de acolo de unde ne așteptăm mai puțin. La 25 aprilie 2008, ziarul *Liberation*, înființat de Jean Paul Sartre și acum în mâna bancherului Eduard de Rothschild și a lui Carlo Caracciolo (președinte onorific al Grupului Editorial *L'Espresso*, și împreună cu Rotschild, acționari majoritari ai ziarului *Liberation*), publică un articol în care citim că „astăzi, această luare de poziție pare să fie profetică”. Este vorba despre un interviu acordat de profesoara Emma Fattorini, care predă la Universitatea La Sapienza din Roma, în cadrul Departamentului de Istorie modernă și contemporană. Cercetările ei se concentrează mai ales pe catolicismul european din secolele XIX și XX. În interviu, Fattorini descrie sintetic șocul pe care în 1968 HV l-a provocat în lumea catolică: „Numeroși credincioși au fost profund deziluzionați. Spuneau că nu poți fi în același timp împotriva avortului și împotriva anticoncepției”.

La patruzeci de ani de la promulgarea acestei Enciclici, negînd ceea ce afirmă teologii progresiști, Fattorini afirmă: „Astăzi, luarea de poziție a lui Paul al VI-lea poate să apară, pentru anumite aspecte, profetică: a avut intuiția că disociind complet sexualitatea de actul reproducerii, se puneau bazele pentru unele transformări

antropologice ireversibile... Acest apel la legile naturale și la tradiție, care stă la baza lui *Humanae Vitae*, este înțeles mai bine astăzi, nu numai în lumea catolică, dar și printre feministe și ecologiștii alarmați de excesele scientiste”. Această afirmație a unei profesoare care nu menajează prea mult Biserica Catolică, are, cu atât mai mult, o valoare deosebit de mare.

Istoricul enciclicei

Cauzele și întreaga dezbatere asupra liceității anticonceperii cuprind un arc de timp de patru ani: din 23 iunie 1964, când Paul al VI-lea și-a comunicat decizia de a scoate din dezbaterile conciliare problema moralei matrimoniale și de a crea o comisie specială pentru această problemă, și până la 29 iulie 1968, când a fost publicat textul enciclicei, semnat cu patru zile mai înainte. Însă rădăcinile enciclicei le descoperim cu mult înainte. La 31 decembrie 1930, papa Pius al XI-lea publica enciclica „*Casti connubii*”, care declara ilicite mijloacele anticoncepționale. Doctrina acestui document a fost reconfirmată de mai multe ori de succesorul său, papa Pius al XII-lea. La mijlocul secolului al XX-lea, încep dezbaterile dintre medici și moraliști referitoare la pilula „Pincus”¹. Inițial, opinia curentă a teologilor era aceea a unui refuz total al ei. Cu timpul, însă, își fac loc o serie de distincții referitoare la cazuri limită sau cu totul deosebite (folosirea terapeutică a pilulei pentru a regulariza ciclul, folosirea preventivă a ei de către călugărițe ce trăiesc în țări ce sunt în război, și care sunt expuse riscului de a fi abuzate sexual, etc.) Dezbaterile au mers până în deceniul următor, și când s-a ajuns la Conciliul Ecumenic al II-lea din Vatican, era clar pentru toți faptul că situațiile se inversaseră, iar opinia ce prelua cu 10 ani mai înainte, acum intrase în minoritate.

În martie 1963, papa Ioan al XXIII-lea (1958-1963) instituise o Comisie de studiu pentru a aborda temele referitoare la căsătorie și la familie, și care dăduse o părere favorabilă controlului artificial al nașterilor.

---

¹ În 1958 medicul american Gregory Pincus lansează celebra pilulă anticoncepțională pe bază de hormoni care va cunoaște imediat o imensă răspândire.

În iunie 1964 papa Paul al VI-lea își rezervă tema contracepției, pentru care înființează o comisie pontificală de experți. De fapt, o comisie fusese creată deja de papa Ioan al XXIII-lea, compusă din șase membri. Paul al VI-lea, reface comisia, adăugându-i alți șase membri. În primăvara anului 1965, îi adaugă medici, sociologi, demografi, teologi și un anumit număr de soți catolici. Alți membri sunt adăugați anul următor, pentru ca la sfârșit să fie compusă din 75 de membri în frunte cu președintele (cardinalul Ottaviani, prefect al Sfântului Oficiu) și doi vicepreședinți (cardinalul Doepfner, german și Heenan, englez).

La data de 29 octombrie 1964 cardinalul Leo Suenes, arhiepiscop de Malines (Belgia), pronunță unul din discursurile cele mai faimoase și mai dramatice ale Conciliului Vatican II. Se dezbătea paragraful 21 (despre teologia căsătoriei) din schema *De Ecclesia in mundo huius temporis*, care va deveni parte din constituția *Gaudium et spes*. Însă centrul discuției îl reprezintă o problemă arzătoare: reînnoirea moralei conjugale, problema reglementării nașterilor, și ca atare, liceitatea sau nu a pilulei ca instrument pentru a trăi o modernă „paternitate responsabilă”. Suenes este interpretul exigenței unei reînnoiri a moralei conjugale care să abordeze într-o manieră nouă și mai deschisă delicata problemă a reglementării nașterilor. Alături de intervenția lui, se fac auzite și vocile cardinalilor Bernard Jan Alfrink, olandez, și Léger, ca și cea a patriarhului melchit Maximos al IV-lea Saigh, și alți exponenți ai majorității progresiste a părinților conciliari.

Ajunși aici, trebuie să menționăm rolul pe care l-au avut anumiți teologi și păstori care formau un adevărat lobby deja înainte de promulgarea enciclicei. În aprilie 1967, pentru a face presiune asupra papei, gruparea teologilor și păstorilor favorabili pilulei contraceptive, între care redemptoristul Bernard Haring, au făcut să apară simultan în Franța în *Le Monde*, în Marea Britanie în *The Tablet* și în Statele Unite în *National Catholic Reporter*, „documentul comisiei pregătitoare”, care în cea mai mare parte era în contrast cu deciziile pe care le va lua papa Paul al VI-lea.

În acest sens, este importantă mărturia lui Bernardo Colombo, profesor emerit de demografie la Universitatea din Padova, frate al monseniorului Carlo Colombo, episcop și teolog de încredere al lui Paul al VI-lea în perioada Conciliului Ecumenic Vatican II, care în calitate de „expert” conciliar, a luat parte la alcătuirea constituției

„Gaudium et Spes”, dar mai mult a muncit în Comisia Pontificală pentru studiul Populației, al Familiei și a Natalității.

Colombo ne mărturisește că atunci când a apărut în presă așa-zisa „relatare a majorității”, el s-a simțit „profund ofensat și dezgustat”. Acel text era doar „unul din cele douăsprezece rapoarte prezentate Sfântului Părinte”. Iar referitor la cei ce au alcătuit această relatare, el afirmă: „Eu vă văd ca pe o grupare organizată cu răutate: și nu cred că aceasta intră între virtuțile creștine... Am simțit că, în ceea ce privește comportamentul moral, aceste persoane nu au nimic să mă învețe... Imi venea să compar seriozitatea acelor persoane cu comportamentul comitetului central al partidului comunist italian...”

După promulgarea Enciclicei, la data de 25 iulie 1968, contestațiile au izbucnit peste tot, în interiorul și în afara Bisericii, iar acea grupare menționată mai înainte, cu siguranță nu era străină de tot acest val de contestări ale Magisterului Bisericii.

În timpul rugăciunii Angelus din 4 august, papa vorbește ca părinte și păstor: „Cuvîntul Enciclicei Noastre Humanae Vitae a avut multe ecouri... Stim și că sunt mulți care nu au apreciat Invățătura noastră, mai mult, mulți i se opun. Într-un anume sens putem înțelege această neînțelegere și această opoziție. Cuvîntul nostru nu este ușor, nu este în conformitate cu o uzanță ce se răspîndește cu aparența de a favoriza iubirea și echilibrul familial. Vrem să amintim că învățătura reafirmată de Noi nu este a Noastră, dar aparține structurilor vieții, iubirii și demnității umane, adică provine din Legea lui Dumnezeu. Nu este o normă care să ignore condițiile sociologice și demografice ale timpului nostru... Este o normă morală exigentă și severă, complet valabilă și astăzi, care interzice folosirea mijloacelor care intenționat împiedică procreierea, și care astfel degradează puritatea iubirii și misiunea vieții conjugale. Am vorbit din datorie față de misiunea Noastră și din dragoste pastorală...”

Oamenii de știință catolici Herve Cavallera și Ramon Garcia de Haro afirmă că de la această Enciclică a început marea contestare a Magisterului pontifical: de fapt, de la marea criză modernistă de la începutul secolului al XX-lea, nicicînd Magisterul pontifical nu a mai fost contestat atît de dur și atît de clar în interiorul Bisericii; sub Paul al VI-lea, aceste contestații vor crește tocmai cu Humanae Vitae. La data de 18 septembrie, același an, papa, vorbind despre „catolicii neliniștiți” și despre contestația

în act, denunță acel „spirit de critică corozivă care a devenit la modă în anumite sectoare ale vieții catolice”, adăugînd că „Ne vin pe buze cuvintele lui Isus: „Dușmanii omului sunt tocmai casnicii săi”.

La data de 12 septembrie același an, cu puține zile înainte de a trece la cele veșnice, Padre Pio din Pietrelcina a scris o scrisoare, și în numele tuturor celor ce îi erau apropiați: fii spirituali, grupuri de rugăciune, benefăcători ai operelor sociale și caritative, etc, prin care dorea să mîngîie suferințele Papei, promițîndu-i rugăciunea și sacrificiile lui, pentru ca Dumnezeu să-i micșoreze durerea și să facă să triumfe adevărul propus și apărât de acea Enciclică atît de combătută. Scrisoarea lui Padre Pio a fost publicată de Osservatore Romano la 29 septembrie 1968.

Textul scrisorii lui Padre Pio din Pietrelcina

San Giovanni Rotondo, 12 septembrie 1968

Sanctitate,

Profit de întîlnirea Voastră cu parinții Capitulari pentru a mă uni spiritual împreună cu confrății mei și să prezint umil la picioarele Voastre ascultarea mea plină de afecțiune, întreaga mea devoțiune față de Augusta Voastră Persoană, într-un act de credință, iubire și ascultare față de demnitatea Aceluia pe care îl reprezentați pe pămînt...

Stiu că inima Voastră suferă mult în aceste zile pentru soarta Bisericii, pentru pacea în lume, pentru atîtea nevoi ale popoarelor, dar mai ales pentru lipsa de ascultare a unora, chiar catolici, față de înalta învățătură pe care Voi ne-o oferiți, asistat de Duhul Sfînt și în numele lui Dumnezeu.

Anul 2008